

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ВІГОВСЬКА Ольга Олексіївна

УДК 159.923:316.728(043.3)

**ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ЯК УМОВА
КОНСТРУКТИВНОГО САМОЗБЕРЕЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ**

19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук

Луцьк – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор
Вірна Жанна Петрівна,
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки,
декан факультету психології

Офіційні опоненти: доктор психологічних наук, професор
Кочарян Олександр Суренович,
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна,
завідувач кафедри психологічного
консультування та психотерапії

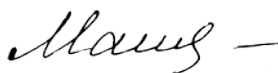
кандидат психологічних наук, доцент
Акімова Лариса Наумівна,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечнікова,
доцент кафедри загальної психології та
психології розвитку особистості

Захист відбудеться 9 грудня 2016 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 32.051.05 у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки за адресою: вул. Потапова, 9, м. Луцьк, 43024.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки за адресою: вул. Винниченка, 30 а, м. Луцьк, 43024.

Автореферат розісланий 9 листопада 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. Я. Малімон

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасному світі під впливом економічної кризи, високої захворюваності, негативних соціальних факторів гостро постала проблема якості життя та знаходження способів його покращення. Одним із ключових питань у цьому контексті є виокремлення аспектів конструктивного самозбереження особистості, що визначає реальний стан благополучного психічного існування людини.

Проблема якості життя є предметом дослідження в багатьох науках, зокрема в економіці, соціології, медицині тощо (О. Ахмедова, С. Баженов, Н. Кувшинова, Н. Літвінова, М. Маліков, Р. Нугаєв, О. Плахова, Н. Рімашевська, В. Симоненко, В. Хашченко, О. Чабан та ін.). Однак саме в психології феномен якості життя отримує статус методологічної інтерпретації з позиції самооцінки особистістю об'єктивних та суб'єктивних аспектів свого існування. Водночас, з огляду центральних наукових позицій дослідження соціально-психологічних сфер життя людини в розрізі аналізу вікових періодів, гендерних особливостей, соціального статусу тощо (А. Алексінська, Ж. Вірна, Т. Говорун, О. Кікінеджі, І. Коцан, Г. Ложкін, І. Міщенко, М. Мушкевич, Н. Куриш, Є. Приступа, М. Фаркухарс, Н. Харламенкова, М. Хейдметс, А. Ягенський та ін.), видаються малодослідженими аспекти конструктивного самозбереження як ознаки психоенергетичної цілісності особистості та її поведінки, що є невід'ємним компонентом руху людини до самоактуалізації, розкриття власного потенціалу, побудови перспектив розвитку й окреслення стратегій життя.

Міра досліджуваності проблеми в працях вітчизняних та зарубіжних дослідників демонструє широкий арсенал наукових доробок, у яких феномен конструктивного самозбереження розкрито, починаючи з еволюційно-біологічної організації прояву інстинкту самозбереження, впливу соціально-психологічних факторів на його трансформацію у потребно-мотиваційну сферу, і завершуючи найвищим рівнем прояву в особистісній самореалізації людини, яка виражає тенденцію раціоналізації її власної життєдіяльності (Л. Акімова, Я. Гошовський, Ч. Дарвін, Л. Коростильова, С. Максименко, А. Маслоу, С. Нартова-Бочавер, М. Селігман, В. Татенко, Т. Титаренко, З. Фройд та ін.). Однак, поза увагою дослідників залишилися питання вивчення цього феномену як інтегрального стану набуття особистісної безпеки в межах онтологізації статево-вікових і соціально-психологічних аспектів розвитку особистості. Особливо важливим є вивчення якості життя й ресурсних можливостей конструктивного самозбереження жінок, які виховують дітей із особливими потребами, і гостро потребують психологічного супроводу в особистісній і соціальній самореалізації. Таким чином, соціальна значущість і недостатня

розробленість цієї проблеми зумовили вибір теми дисертаційного дослідження «Якість життя як умова конструктивного самозбереження особистості».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до наукової теми кафедри загальної та соціальної психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки «Методологія і практика дослідження особистості» та є складовою комплексної науково-дослідної теми «Психологія професіоналізму особистості: технології професійного самозбереження в практиці» (номер державної реєстрації 0113U002217), що координується Міністерством освіти і науки України. Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 5 від 21.11.2013 р.) й узгоджена Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 25.11.2014 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному та емпіричному обґрунтуванні якості життя як умови конструктивного самозбереження жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини».

Відповідно до мети в роботі поставлені такі основні **завдання**:

1. На основі теоретико-методологічного аналізу проблеми обґрунтувати психологічні аспекти якості життя в соціально-психологічному просторі самореалізації жінок, які виховують здорових дітей та жінок, які виховують дітей з особливими потребами.

2. Конкретизувати понятійно-аксіологічний зміст феномену самозбереження та розробити концептуальну модель конструктивного самозбереження особистості.

3. На емпірико-діагностичному рівні з'ясувати відмінності якості життя в конструктивних ознаках диспозиції самозбереження жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини».

4. Обґрунтувати емпіричні референти якості життя жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини».

Об'єктом дослідження є якість життя особистості.

Предмет дослідження – якість життя в конструктивних ознаках диспозиції самозбереження жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини».

Теоретико-методологічну основу дослідження склали положення психологічної науки про: феномен якості життя особистості (М. Аргайл, В. Буланов, Ж. Вірна, К. Костюкова, В. Лехан, І. Міщенко, П. Фесенко, Ю. Швалб та ін.); психологічні уявлення про конструктивне самозбереження особистості (К. Абульханова-Славська, Л. Акімова, Я. Гошовський, О. Гуменюк, І. Єгоричева, П. Лушин, С. Максименко, А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл, Е. Фром, В. Ямницький та ін.); психосемантичні аспекти

структуризації в свідомості людини «образу життя» (В. Зінченко, Д. Леонт'єв, В. Петренко, В. Серкін, Л. Шнайдер, Т. Яценко та ін.); соціально-психологічні аспекти самореалізації сучасної жінки в період зрілості (Ю. Альошина, Є. Бази́ка, О. Кочарян, М. Палуді, Т. Титаренко, І. Хлопунова, О. Ходаківська та ін.); психологічні аспекти організації життя жінок, які виховують дітей з особливими потребами (І. Валітова, Н. Вічалковська, Т. Дегтяренко, О. Іванашко, З. Крижановська, М. Маркова, А. Турубарова, О. Царькова та ін.);

Для реалізації поставлених завдань було використано такі **методи** дослідження: *теоретичні* (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, систематизація наукової літератури з питань особливостей прояву якості життя та ознак конструктивного самозбереження особистості в генеральній сукупності жінок); *емпіричні* (бесіда; спостереження; тестування із застосуванням: методики оцінки індивідуальної якості життя І. Міщенко (для визначення змісту якості життя жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини»); методики виявлення домінуючого інстинкту В. Гарбузова, шкали безнадійності Бека, опитувальник діагностики самоактуалізації особистості (О. Лазукіна в адаптації Н. Каліна), тесту смисложиттєвих орієнтацій Д. Леонт'єва, тест-опитувальника особистісної зрілості, особистісного опитувальника FPI (модифікована форма В), методика діагностики соціально-психологічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонда (для з'ясування психологічного змісту самозбережувальної детермінації якості життя жінок-респондентів); семантичний диференціал «Образ життя» В. Серкіна (для вивчення семантичної репрезентації образу життя в індивідуальній свідомості жінок-респондентів); *методи статистичної обробки даних*: *метод визначення середньої величини* слугував базою для факторного аналізу; *критерій нормальності Колмогорова-Смирнова* (для визначення міри відповідності отриманого емпіричного розподілу даних нормальному (теоретичному) розподілу з метою адекватного вибору подальших методів обробки результатів дослідження); *факторний аналіз* (для мінімізації кількості змінних та концентрації інформації у формі невеликого масиву даних); *непараметричний критерій Манна-Уїтні* (для визначення міжгрупових відмінностей щодо особливостей вибору способів досягнення конструктивного самозбереження особистості окремо у вибірках жінок-респондентів; та для встановлення статистичної значущості виявлених відмінностей у рівні (низькому, середньому, високому) вираження виокремлених факторів в групах жінок-респондентів); *метод z-перетворень*, який дозволив перевести отримані в дослідженні бали в стандартизовану шкалу у вигляді z-балів (факторних оцінок) для кожного опитанта; *множинний регресійний аналіз (МРА)* з метою встановлення найбільш прогностичних детермінант загальної якості життя жінок, які виховують дітей з особливими потребами та жінок, які виховують

здорових дітей. Статистична обробка даних здійснювалась за допомогою комп'ютерного забезпечення SPSS для Windows версія 13.0.

Організація і база дослідження. Вибірку дослідження склали жінки, які були диференційовані за критерієм «здоров'я дитини», а саме: жінки, які виховують дітей з особливими потребами, і які є членами Волинської обласної громадської організації батьків дітей з синдромом Дауна та іншими порушеннями розвитку і відвідувачки Волинського обласного спеціалізованого будинку дитини для дітей з ураженням центральної нервової системи з порушення психіки (n=132); та жінки, що виховують здорових дітей – змішана група, яку склали викладачі вузів, вчителі шкіл і вихователі дитячих навчальних закладів, хатні господарки і такі, що працюють за різними спеціальностями (n=122). Віковий діапазон вибірки складає 33-56 років.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що:

вперше встановлено психологічний зміст якості життя в конструктивних ознаках диспозиції самозбереження жінок, які диференційовані за критерієм «здоров'я дитини»; запропоновано концептуальну модель конструктивного самозбереження особистості;

уточнено поняття конструктивного самозбереження особистості як інтегративного утворення, яке забезпечує особистісну безпеку щодо «Я», інших і навколишньої дійсності, психологічної компетентності й визначає міру реалізованості повноцінного функціонування особистості через самореалізацію в буттєвому існуванні, соціальних зв'язках та особистісному зростанні; *удосконалено* наукові уявлення про якість життя як визначальну умову конструктивного самозбереження жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини», що супроводжується особливостями їх соціально-психологічної адаптації та специфічністю особистісної самореалізації, системний взаємозв'язок між якими забезпечує зміст особистісної зрілості;

подальшого розвитку набули положення щодо конкретизації психологічних референтів якості життя жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини» (модальність активності, адаптивна життєва стратегія, конструкція «образу життя») та виокремлення актуальної й емерджентної зон розвитку здоров'я і становлення здорової особистості.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає у тому, що емпіричним шляхом обґрунтовано адекватність апробованого комплексу діагностичних засобів щодо вивчення якості життя як умови конструктивного самозбереження жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини»; діагностичні результати можуть використовуватися психологами-консультантами як параметри можливої психокорекційної роботи з жінками, які виховують дітей з особливими потребами. Висновки роботи можуть бути використані при викладанні навчальних дисциплін «Загальна психологія»,

«Експериментальна психологія», «Диференціальна психологія», «Гендерна психологія», «Психодіагностика», «Психологічне консультування».

Результати дослідження **впроваджено** в навчальний процес Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (№ 03-29/02/2635 від 06.09.2016 р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (№ 67 від 31.08.2016 р.), Запорізького національного університету (№ 01-15/239 від 22.09.2016 р.), Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (№ 01/10-682 від 14.09.2016 р.); у психологічну практику роботи Волинської обласної громадської організації батьків дітей з синдромом Дауна та іншими порушеннями розвитку (№ 78 від 04.07.2016 р.), Волинського обласного спеціалізованого будинку дитини для дітей з ураженням центральної нервової системи з порушення психіки (№ 91/06-16 від 15.09.2016 р.), Волинського центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів Міністерства соціальної політики України (№ 451 від 15.09.2016 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації відображено в публікаціях автора, обговорено на засіданнях кафедри загальної та соціальної психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Результати проведеного дослідження доповідалися автором на *міжнародних науково-практичних конференціях*: «Здоров'я, освіта, наука та самореалізація молоді» (Рівне, 2013); «Актуальні проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин» (Кам'янець-Подільський, 2014), «Проблеми особистості в сучасній науці: результати та перспективи дослідження (PPMSRPR)» (Київ, 2014), «Психологія професійної безпеки» (Луцьк, 2015); «Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології» (Луцьк, 2015, 2016); «Социально-педагогическая и медико-психологическая поддержка развития личности в онтогенезе» (Брест, 2016); «Особистість у соціальному, віковому та клінічному вимірі сучасного життя» (Луцьк, 2016); *всеукраїнських конгресів, науково-практичних конференцій і семінарів*: III Всеукраїнському психологічному конгресі з міжнародною участю «Особистість в сучасному світі» (Київ, 2014); «Технології роботи психолога в організації» (Запоріжжя, 2014); «Діяльнісно-поведінкові фактори життєздатності людини» (Харків, 2014); «Методологічні проблеми психології особистості» (Івано-Франківськ, 2015); «Сучасна особистість: психологічні межі, життєвий шлях, самореалізація» (Черкаси, 2016).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 16 публікаціях, з яких 1 – колективна монографія, 3 статті опубліковано у виданнях, що включені до переліку фахових у галузі психології, 2 статті – у міжнародному періодичному виданні з психології та у виданні, що включене до

міжнародних наукометричних баз, 10 – у збірниках наукових праць та матеріалів конференцій.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, п'яти додатків, списку використаних джерел (212 найменувань, з них 21 – іноземною мовою). Робота містить 24 таблиці і 4 рисунки. Основний зміст дисертації представлений на 164 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; розкрито методологічні та теоретичні засади дослідження, висвітлено наукову новизну і практичну значущість роботи; наведено дані про апробацію і впровадження результатів дослідження у практику, подано інформацію про структуру й обсяг дисертації.

У **першому розділі** *«Якість життя як диспозиція самозбереження особистості: теоретико-методологічні позиції інтерпретації та дослідження»* здійснено теоретичне узагальнення вивчення проблеми в працях вітчизняних та зарубіжних науковців, проведено категоріально-понятійний аналіз феномену якості життя; окреслено специфіку прояву якості життя в соціально-психологічному вимірі самореалізації сучасного жіноцтва в період зрілості та систематизовано психологічні уявлення щодо самозбереження особистості.

Теоретико-методологічний аналіз проблеми якості життя особистості вміщує огляд наукових положень, представлених в таких галузях науки, як економіка, соціологія, філософія, медицина, психологія тощо (С. Баженов, З. Бочкарьова, В. Лехан, Н. Літвінова, М. Маліков, Р. Нугаєв, О. Плахова, М. Фаркухарс, В. Хащенко, М. Хейдметс та ін.). Окрім наукових інтерпретацій, конкретизовано й побутовий рівень розуміння якості життя. Деталізовано аспекти диференціації понять «якість життя» і «відчуття якості життя» та наведено основні методологічні схеми інтерпретації таких суміжних понять як «психологічне благополуччя», «суб'єктивне благополуччя», «задоволеність життям», «щастя», «психічне здоров'я» (М. Аргайл, К. Вітек, Л. Куліков, В. Кукса, Г. Ложкін, М. Мушкевич, Р. Шаміонов, О. Ширяєва, В. Ямницький та ін.)

Конкретизовано основні аспекти визначення поняття якості життя (остенсивне, елевантне, операціональне, функціональне); описано типи його визначень (глобальні, компонентні і вузькі); наведено основні параметри оцінювання якості життя (фізичні, психологічні, ступінь належності, життя в суспільстві, навколишнє середовище, духовність і особисті переконання); систематизовано основні функціональні характеристики якості життя (вітальні, біологічне задоволення, соціально-культурні, психічні, мотиваційні,

інтегровані); розкрито основні концепції якості життя в медичній, соціологічній і психологічній практиці та основні підходи до моделі особистісного формування якості життя (теорія ідеалів, персонально-утилітарні теорії, теорії достатку, теорії базових потреб); окреслено перспективність розробки таких інтегральних підходів щодо вивчення феномену якості життя як еколого-психологічний (Ю. Швалб) і салютогенетичний (В. Буланов).

Запропоновано розгляд феномену якості життя в соціально-психологічному вимірі самореалізації сучасної жінки в період зрілості та наведено основні наукові позиції його вивчення з позицій статевої, гендерної і соціальної психології (Ш. Берн, В. Бортніков, Ж. Вірна, Т. Говорун, Я. Гошовський, О. Кікінеджі, О. Коростильова, О. Краснова, А. Мудрик, К. Поліванова та ін.). Поступовий аналіз стосується розкриття таких характеристик особистості, які описані в «симптомокомплексі маскулінності / фемінності» (О. Кочарян), «модерну» (А. Гідденс), «его-ідентичності» (Е. Еріксон), «зрілої особистості» (А. Маслоу), «життєтворчої активності» (В. Ямницький) тощо. Розкриваючи психологічні аспекти самореалізації жінок, зацентровано на специфіці переживання ними «потрійної кризи» в зрілому віці та змінах у соціально-професійному, сімейному та інтимному житті (Ю. Альошина, Є. Бази́ка, С. Бутковська, В. Гупаловська, Т. Журженко, М. Палуді, Т. Титаренко, І. Хлопунова та ін.). Виокремлено специфічність медико-психологічної реабілітації сімей, які виховують дітей з особливими потребами та окреслено комплекс фрустраційно-емоційних та соціально-ідентифікаційних порушень жінок щодо реалізації ними повноцінної материнської ролі (І. Валітова, Н. Вічалковська, Т. Дігтяренко, О. Зіброва, З. Крижановська, М. Маркова, Р. Овчарова, В. Ткачева, А. Турубарова, Г. Філіпова, О. Царькова, Г. Шевчук та ін.). Підкреслено, що необхідність збереження повноцінного існування жінки, яка народила неповноцінну (хвору) дитину, потребує знаходження продуктивних шляхів її особистісної самореалізації, які б забезпечили високу якість життя.

Систематизація психологічних уявлень про самозбереження особистості охоплює широкий арсенал теоретико-емпіричних доробок, у яких розкрито понятійно-аксіологічний зміст самозбереження, починаючи з еволюційно-біологічної організації прояву інстинкту самозбереження (Ч. Дарвін, В. Гарбузов, З. Фройд, Т. Яценко), впливу соціально-психологічних факторів на його трансформацію у потребно-мотиваційну сферу (А. Адлер, О. Лоуен, Ф. Перлс, В. Франкл, Е. Фром, К. Юнг), і завершуючи найвищим рівнем прояву в особистісній самореалізації людини, яка виражає тенденцію раціоналізації її власної життєдіяльності (А. Ассаджіолі, Дж. Бьюдженталь, А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Шостром).

Варіативність наукового вивчення феномену конструктивного самозбереження особистості як переживання почуття задоволеності від життя, психологічного благополуччя, досягнення «органічної єдності» тощо дає змогу окреслити розуміння цього феномену як інтегрального стану забезпечення особистісної безпеки (Л. Акімова, О. Лазорко, С. Максименко, С. Нартова-Бочавер, П. Лушин, Н. Харламенкова та ін.), що може мати свої відмінності у жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини».

У другому розділі «Програма емпіричного вивчення якості життя як потенційної детермінанти самозбереження жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини»» висвітлено концептуальні та методологічні засади дослідження й окреслено процедурно-методичну організацію емпіричного вивчення проблеми.

Проведений теоретичний аналіз феномену якості життя став основою для розробки власної наукової позиції щодо його дослідження в контексті детермінації конструктивного самозбереження. Логіка наукового пошуку торкається аспектів психології безпеки особистості, розгляд центральних методологічних конструктів якої актуалізує питання включення її базових характеристик в модель конструктивного самозбереження особистості, що суттєво полегшує розуміння особливостей особистісної вразливості суб'єкта в переживанні небезпек і загроз, які виникають на шляху його життєвої самореалізації.

Запропоновано концептуальну модель конструктивного самозбереження особистості, в основу побудови якої покладено такі принципи: 1 – особистість як цілісне утворення вміщує велику кількість взаємопов'язаних характеристик і елементів; 2 – ієрархічність упорядкування цих компонентів залежить від рівня представленості в них біологічних та соціальних ознак; 3 – у процесі соціалізації особистість набуває особливих якостей і рис, які полегшують вироблення оптимальних способів і прийомів життєздійснення.

Конструктивне самозбереження особистості має два складники – *забезпечення особистісної безпеки* та *міри реалізованості повноцінного функціонування особистості*, кожен з яких вміщує по три вектори, а саме: у забезпеченні особистісної безпеки виокремлюємо спрямування на забезпечення *безпеки стосовно себе, безпеки стосовно інших і навколишньої дійсності та безпеки психологічної компетентності*; а в складнику міри реалізованості повноцінного функціонування відповідно *самореалізацію у буттєвому існуванні, самореалізацію у соціальних зв'язках та самореалізацію в особистісному зростанні*. Зазначено, що забезпечення безпеки власного «Я» і дієвої самореалізації в буттєвому існуванні складає основу *особистісного здоров'я людини*; забезпечення безпеки інших і навколишньої дійсності та дієвої самореалізації в соціальних зв'язках складає основу *соціального здоров'я*

людини; а забезпечення безпеки психологічної компетентності й дієвої самореалізації в особистісному зростанні є основою формування *здорової особистості* (рис. 1).

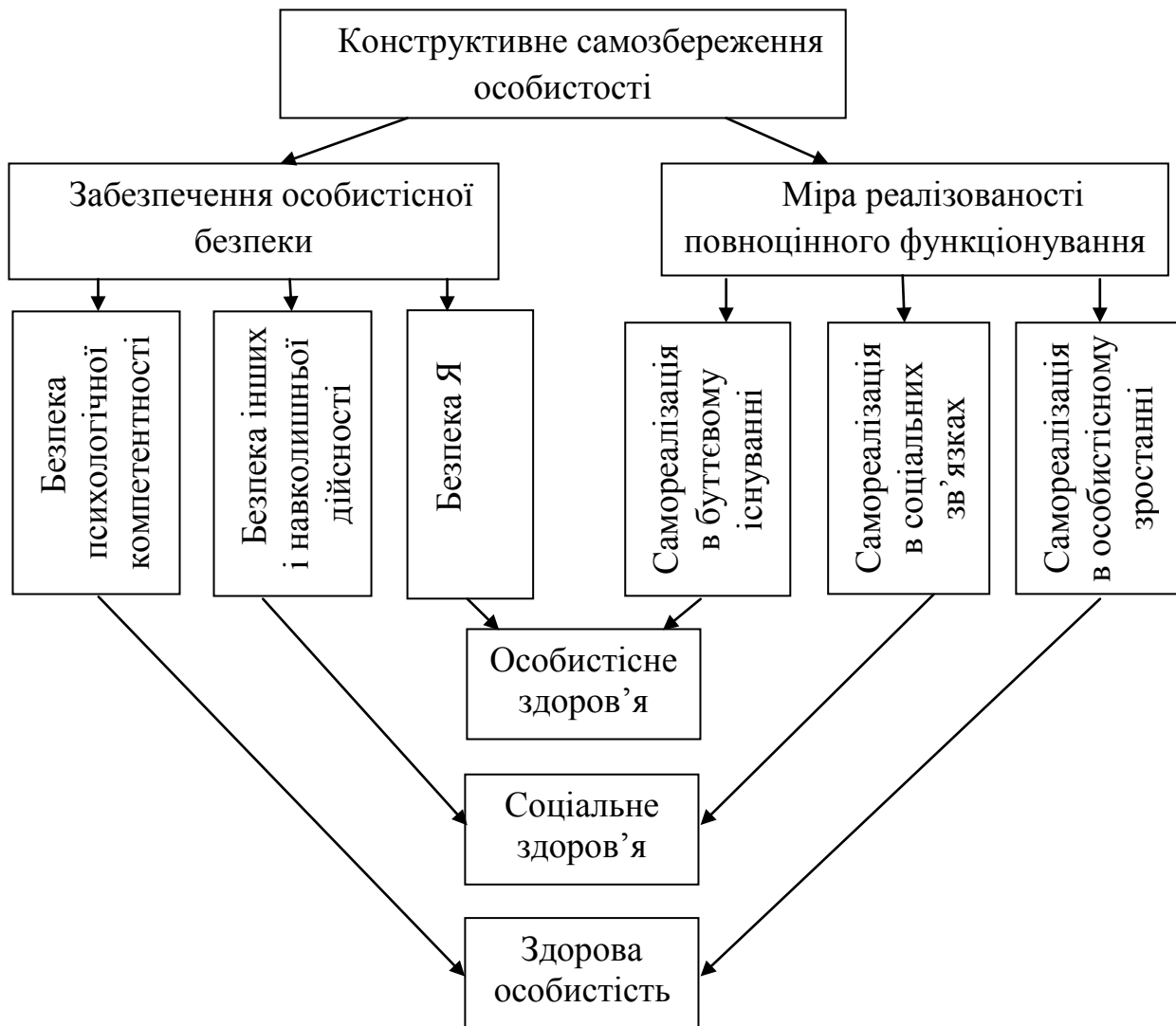

Рис. 1. Концептуальна модель конструктивного самозбереження особистості

З огляду на презентований зміст структурних складників конструктивного самозбереження особистості стверджується, що *конструктивне самозбереження* особистості є інтегративним утворенням особистості, яке забезпечує особистісну безпеку стосовно «Я», інших і навколишньої дійсності, психологічної компетентності та визначає міру реалізованості повноцінного функціонування особистості через самореалізацію в буттєвому існуванні, соціальних зв'язках та особистісному зростанні.

У роботі наголошено на необхідності дослідження семантичних універсалій «образу життя» жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини», адже якість життя за змістом є пропорційною структуризації їх сфери свідомості, а отже є потужним джерелом психічної активності і поведінки у формуванні їх життєвого простору.

Презентована концептуальна модель конструктивного самозбереження особистості виступила методологічним орієнтиром у визначенні набору методів і процедур дослідження якості життя як умови конструктивного самозбереження особистості. Застосована низка методів і психодіагностичних методик дослідження, чіткість планування та конкретизація етапів дослідження дають право стверджувати, що результати дисертації є вірогідними у вивченні якості життя як умови конструктивного самозбереження жінок, які виховують здорових дітей і жінок, які виховують дітей з особливими потребами.

У **третьому розділі** *«Емпіричне вивчення якості життя: конструктивні ознаки диспозиції самозбереження жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини»* викладено основний матеріал емпіричного дослідження, висвітлено емпіричні референти якості життя жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини».

У розділі представлено опис результатів емпірико-діагностичного вивчення якості життя в конструктивних ознаках диспозиції самозбереження жінок, які були поділені на дві групи: група 1 – жінки, які виховують проблемну (хвору) дитину; група 2 – жінки, які виховують здорових дітей.

Застосування Z-критерій нормальності Колмогорова-Смирнова дало змогу підтвердити нормальний розподіл діагностичних критеріїв, а використання непараметричного критерію Н Крускала-Уоллеса підтвердило статистично значущі відмінності в показниках діагностованих обох груп (рівень достовірності від $p \leq 0,01$ до $p \leq 0,001$).

Проведення факторизації матриці психологічних шкал (змінних) у розрізі детермінант самозбереження особистості жінок-респондентів, перевірених за допомогою критерію U–Манна-Уїтні, відбувалося за допомогою методу головних компонент із наступним варімакс-обертанням психологічних показників, що дало змогу отримати однозначно інтерпретовану факторну структуру показників якості життя як передумови конструктивного самозбереження особистості. Факторну структуру склали такі фактори: «життєва сила» (10,2 % дисперсії), «мобільність» (5,3 %), «конструктивність адаптації» (5,3 %), «ставлення до свого Я» (5,12 %), «деструктивні схильності» (близько 5,10 %), «гармонійне самоприйняття» (4,52 %), «осмисленість життя» (4,4 %) та «емоційна комфортність» (4,3 %).

За допомогою статистичної процедури із застосуванням методу z-перетворень, яка дала змогу перевести отримані у дослідженні бали в стандартизовану шкалу у вигляді z-балів (факторних оцінок) для кожного опантанта, виявлено відмінності в рівнях вираження виокремлених факторів. Статистична значущість відмінностей визначалась за допомогою непараметричного критерію U–Манна-Уїтні для виявлення відмінностей між незалежними вибірками. Констатовано статистично значущі відмінності за

усіма факторами, окрім фактора «осмисленість життя».

Внаслідок застосування регресійного аналізу виокремлено найсуттєвіші прогностичні детермінанти самозбереження якості життя жінок з різним соціальним статусом. В групі жінок, які виховують дітей з особливими потребами, найбільший внесок у дисперсію залежної змінної «якість життя» внесли фактори: «конструктивність адаптації» ($\beta=0.518$), «деструктивні схильності особистості» ($\beta=0.390$), «ставлення до свого Я» ($\beta=0.372$), «ціннісні орієнтації» і «мобільність» ($\beta=0.244$); а в групі жінок, які виховують здорових дітей, фактори: «мобільність» ($\beta=0.460$), «конструктивність адаптації» ($\beta=0.365$), «ціннісні орієнтації» ($\beta=0.348$), «ставлення до свого Я» ($\beta=0.344$), «життєва сила» ($\beta=0.250$), «конструктивність комунікації» ($\beta=0.238$), «деструктивні схильності особистості» ($\beta=-0.232$).

Таким чином, якість життя жінок, які виховують дітей з особливими потребами, найбільшою мірою визначається через комплекс таких особистісних властивостей і характеристик, як: здатність до адаптації завдяки сформованому вмінню прийняття інших, що відображає довірливість і відкритість, у яких локалізоване прагнення цих жінок бути соціально корисними, робити добро та постійно приходити на допомогу; їхні адаптаційні тенденції поведінки визначаються більш прагматичними і корисними мотивами, які спрямовані на задоволення переважно предметних потреб; вони переживають задоволення від контактування з іншими людьми й інколи навіть демонструють залежність від такої необхідності; також цим жінкам властиве переживання неперевершеності над іншими і надмірне прагнення до успіху й схвалення, що переважно спрацьовує як психологічний захист; водночас вони є сенситивними щодо інформації про себе, їх дуже турбує думка щодо власного морального, трудового, інтелектуального розвитку, внаслідок чого вони не можуть оптимально використати ресурси самоконтролю і саморегуляції діяльності та поведінки, що проявляється в невмінні керувати емоціями як на вербальному, так і невербальному рівні, змінах настрою, підвищеній збудливості, що тісно пов'язана із істеричним типом реагування на ситуації; виразним є й загальний занижений фон їхньої мобільності й часової компетентності, які уповільнюють процеси життєвого програмування і прогнозування й стимулюють узалежнення від пошуку авторитету та поваги, або визнання оточуючих людей; життєва справедливість цих жінок виражається у високих цінностях («творити добро», «служити істині», «вірити в Бога» тощо), що надають сенсу їхнім переживанням і діям; екзистенційна наповненість життя «тут і тепер», яка поряд із особистісною автономністю дає змогу цим жінкам сприймати життя осмисленим і цілісним, однак повноцінним вони не можуть його назвати через блоковане переживання задоволення теперішнім внаслідок прояву ознак депресивності, коли жінки нав'язливо розмірковують про те, що життя могло б

скластися й інакше, або нарікають на «нещасну долю», внаслідок чого у них можуть проявлятися агресивні реакції щодо інших людей і світу загалом.

Вдаючись до узагальнених характеристик жінок, які виховують здорових дітей, можна сказати, що комплекс їхніх особистісних властивостей найбільшою мірою визначають: висока мобільність в ознаках сформованої орієнтації в часі, яка допомагає адекватно орієнтуватися в різноманітних ситуаціях та легко пристосовуватися до нових умов діяльності, а це водночас підтверджує виражені ознаки конструктивної адаптації, і, першочергово, через позитивну взаємодію з іншими людьми, розвинену самовпевненість і вимогливість до себе, завдяки яким ці жінки успішно можуть себе зреалізувати в досягненні цілей у різних вимірах людського буття; потужним імпульсом і стимулом особистісної реалізації слугують сформовані цінності як суспільно зорієнтована система смислів взаємодії з іншими, яка охоплює як освоєння соціокультурного досвіду, так і соціальну активність особистості; на розвиток їхніх самоактуалізаційних характеристик безумовний вплив спричиняють впевненість у власних силах, здорова ініціативність та захопленість у досягненні позитивних результатів своєї діяльності; їхня інтернальна сфокусованість у міжособистісній взаємодії є яскравим прикладом врівноваженості, відсутності виражених невротичних реакцій і переживання станів безнадійності й сумнівів, що загалом є потужним фактором у формуванні емоційно насичених елементів довіри і поваги до себе інших людей та досягненні лідерських позицій у міжособистісній взаємодії, що, на нашу думку, може бути охарактеризовано як їхня життєва сила; факт сформованості вмій і навичок соціально-психологічного спілкування цих жінок дає змогу охарактеризувати їх як відкритих, емоційно щирих, емпатійних і толерантних.

Суттєвим доповненням до показників конструктивного самозбереження жінок-респондентів виступила інтерпретація результатів методики семантичного диференціалу «Образ життя» В. Серкіна. Констатовано, що для жінок, які виховують здорових дітей, модель суб'єктивного образу життя вміщує характеристики діяльнісної та побутової сфер (позитивний (2,03)); характеристики інформаційного середовища (відкритий (2,42)) та культурно-історичного середовища (демократичний (2,79)); а для жінок, які виховують дітей з особливими потребами, модель суб'єктивного образу життя вміщує тільки характеристики діяльнісної та побутової сфер (егоїстичний (1,97), раціональний (2,11) і напружений (2,67)), що суттєво обмежує хронотоп образу досліджуваних жінок в межах ставлення до умов життя та дозвілля.

Отримані результати дослідження були піддані конкретизації для виявлення відмінностей в групах жінок за допомогою виокремлення таких емпіричних референтів, як *модальність активності* (адаптивна активність, опановуюча активність, перетворююча активність), *адаптивна життєва*

стратегія (адаптивна стратегія, нормативна стратегія, продуктивна стратегія) і *конструкція «образу життя»* (продуктивна і репродуктивна конструкції).

З огляду на отримані результати, можемо висновувати, що для жінок, які виховують здорових дітей, природньою є адаптивна активність з «орієнтацією на результат», що визначається через усвідомлення власних можливостей і здібностей, почуття норми, яке відображає об'єктивні параметри дійсності, соціальні вимоги та регламентовану поведінку суб'єкта; вимір аутопластичної життєвої стратегії виражається в інтровертованому підтриманні внутрішньої стабільності й цілісності особистості; а продуктивна (творча) конструкція світу визначає позитивне ставлення до умов життя, джерел інформування, соціально-економічного та культурно-історичного середовища.

У жінок, які виховують дітей з особливими потребами, інтегральна оцінка адаптивної активності локалізована в «орієнтації на стан», який визначається фіксацією на минулому, теперішньому або майбутньому станах, на власних емоційних переживаннях, на причинах можливих або реальних невдач; вимір аллопластичної життєвої стратегії проявляється у високій екстравертованості й сенситивності по відношенню до середовища; а репродуктивна (стереотипна) стратегія конструювання «образу життя» вміщує характеристики діяльнісної та побутової сфер життя.

ВИСНОВКИ

У висновках підводяться підсумки проведеного дослідження, результати якого окреслюють шляхи подальшого вивчення проблеми. Зокрема, конкретизуються такі здобутки дослідження:

1. Результатом комплексного міждисциплінарного теоретико-методологічного аналізу психологічного феномену якості життя особистості є його узагальнена інтерпретація як психологічного стану людини, який визначає міру комфортності у внутрішньому та зовнішньому світі через задоволення матеріальних, культурних і духовних потреб людини та загального сприйняття стану здоров'я і благополуччя. Деталізація психологічних параметрів оцінювання якості життя і систематизація основних функціональних характеристик цього феномену дають змогу констатувати, що усі зазначені його характеристики знаходять відображення в соціально-психологічному вимірі самореалізації особистості із усією гамою специфічних особливостей прояву у віковому та гендерному діапазоні.

Окреслюючи специфіку якості життя в соціально-психологічному вимірі самореалізації сучасної жінки в період зрілості, наведено основні наукові позиції щодо становлення індивідуальної, соціальної і гендерної ідентичності жінки, розкрито психологічні аспекти самореалізації жінок у соціально-

професійному, сімейному та інтимному житті. Зазначено, що центральна зміна ролей пов'язана із народженням дитини та доглядом за нею, а також зацентровано, що народження неповноцінної (хворої) дитини докорінно руйнує систему материнської ідентифікації і призводить до розпаду его-ідентичності. Тому контекст збереження повноцінного існування жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини», є відображенням їх якості життя.

2. На основі з'ясування понятійно-аксіологічного змісту психологічних уявлень про самозбереження в ознаках забезпечення соціального здоров'я і особистісної безпеки людини запропоновано концептуальну модель конструктивного самозбереження особистості, в якій виокремлено структурні складники та зазначено їхні функціональні характеристики. Психологічний аналіз структурно-функціонального змісту запропонованої моделі складає основу визначення рівня особистісного здоров'я як забезпечення безпеки власного «Я» і дієвої самореалізації в буттєвому існуванні; соціального здоров'я як забезпечення безпеки інших, навколишньої дійсності й дієвої самореалізації в соціальних зв'язках; а також становлення здорової особистості через набуття безпеки психологічної компетентності й дієвої самореалізації в особистісному зростанні.

Конкретизовано розуміння *конструктивного самозбереження* особистості як інтегративного утворення особистості, яке забезпечує особистісну безпеку стосовно «Я», інших і навколишньої дійсності, психологічної компетентності та визначає міру реалізованості повноцінного функціонування особистості через самореалізацію в буттєвому існуванні, соціальних зв'язках та особистісному зростанні.

3. На емпірико-діагностичному рівні з'ясовано відмінності в якості життя за конструктивними ознаками диспозиції самозбереження жінок, які виховують проблемну (хвору) дитину, і жінок, які виховують здорових дітей. Виявлено достовірні відмінності в розподілі психологічних характеристик жінок-респондентів за критерієм «якість життя», що й виступило основою їх інтерпретації як можливих детермінант конструктивного самозбереження особистості.

Базовими характеристиками жінок, які виховують здорових дітей, є висока мобільність, самодостатність, швидка адаптованість до змін та сила Я; домінування суцесивного сприйняття дійсності сприяє оперуванню логічно-складними закономірностями; їх інтернальна сфокусованість у міжособистісній взаємодії знаходить прояв у самовпевненості і вимогливості до себе; а розвинуті соціально-комунікативні вміння дають змогу охарактеризувати їх як відкритих, емоційно щирих, емпатійних і толерантних людей. Семантична конструкція їх образу життя вибудована переважно на ставленні жінок до умов життя, навчання, дозвілля, джерел інформування людини, їх достовірності та

значущості, а також на ставленні до соціально-економічних та культурно-історичних цінностей освіти і досвіду, політичної ситуації тощо.

Для жінок, які виховують дітей з особливими потребами, характерні виражена екстравертованість у взаємодії з іншими людьми та соціальна активність у підтриманні високих цінностей та ідей; переважання в них симультанного сприйняття сприяє інтелектуальному оперуванню діями просторово-предметного змісту, але виражена сенситивність, особливо до себе, знаходить вияв у проявах депресивності або агресивності. Семантична конструкція їх образу життя вибудована переважно на ставленні до власної особистісної спрямованості, мотиваційної сфери, інтересів, установок, вольових якостей і до умов життя, навчання, дозвілля та рівня достатку.

4. Обґрунтування отриманих результатів завершено виокремленням емпіричних референтів якості життя жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини» (модальність активності, адаптивна життєва стратегія, конструкція «образу життя»): у жінок, які виховують дітей з особливими потребами, експліковано емпіричні референти – орієнтація на стан, стратегія аллопсихічної життєвої адаптації та репродуктивна (стереотипна) стратегія конструювання «образу життя», які знаходять прояв у актуальній зоні (межі сфер особистісного й соціального здоров'я) розвитку здоров'я і становлення здорової особистості; а у жінок, які виховують здорових дітей – орієнтація на результат, стратегія аутопластичної життєвої адаптації та продуктивна (творча) стратегія конструювання «образу життя», які охоплюють емерджентну зону (межі сфери здорової особистості) розвитку здоров'я і становлення здорової особистості.

Зазначено, що особливої уваги потребує сфера становлення особистісного здоров'я жінок, які виховують дітей із особливими потребами, в якій зафіксована тенденція прояву «деструктивних схильностей особистості», знання психологічного змісту якої може виступити основою розробки комплексних програм соціально-психологічної допомоги таким жінкам з метою стабілізації психоемоційного фону й оптимізації батьківської сфери їхньої особистості.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів окресленої проблеми. Перспективи подальшого вивчення проблеми вбачаємо в розробці й впровадженні збалансованих досліджень конкретної симптоматичної діагностики якості життя в конструктивних ознаках самозбереження жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини» із урахуванням їхнього соціального статусу, соціокультурного розвитку й гендерних моделей поведінки через відповідну семантичну реконструкцію їх особистісних смислів у презентації якості життя.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

*Статті, надруковані у виданнях, що затверджені як фахові
в галузі психології:*

1. Віговська О. О. Якість життя особистості: теоретико-емпіричні доробки сучасної психології. – Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації. – К. : Університет «Україна». – 2013. – № 2 (32). – С. 161-165.

2. Віговська О. Особистісна зрілість у суб'єктивному вимірі соціалізації / О. Віговська // Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Психологія» / ред. кол. Н. Скотна (гол. ред.), І. Галян (ред. розділу) та ін. – Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2015. – Випуск 35. – С. 130-141.

3. Віговська О. О. Самореалізація як ознака конструктивного самозбереження особистості / О. О. Віговська // Проблеми сучасної психології : збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка та Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / За ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. – Вип. 23. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2014. – С. 90-99.

4. Віговська О. О. Психологічна детермінація домінуючого інстинкту у конструктивній самореалізації жінок / О. О. Віговська. – Психологія особистості : наук. журнал. – 2015. – № 1(6). – С. 184-193.

Статті, опубліковані в міжнародних наукових виданнях:

5. Виговская О. О. Качество жизни: психологические координаты инстинктивного самосохранения женщин с разным социальным статусом / О. О. Виговская. – Журнал научн. публ. аспирантов и докторантов. – Курск : «Редакция журнала научных публикаций аспирантов и докторантов», 2016. – № 6. – С. 82-87.

Монографія (у співавторстві):

6. Віговська О. О. Конструктивне самозбереження особистості: витоки і тенденції прояву / О. О. Віговська. – Психологія професійної безпеки: технології конструктивного самозбереження особистості: кол. монографія / О. Лазорко, Ж. Вірна, Л. Акімова [та ін.] ; за ред. Ж. Вірної. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – С. 180-198.

Статті, опубліковані в збірниках науково-практичних конференцій:

7. Віговська О. О. Образ життя у жіночій свідомості: психосемантичні універсалії оцінювання / О. О. Віговська. – Матеріали XVI міжнар. конф. молодих науковців «Проблеми особистості в сучасній науці: результати та перспективи дослідження (PPMSRPR)». – К. : КНУ імені Тараса Шевченка, 2014. – С. 15-18.

8. Віговська О. Стиль життя людини як центральна ознака її професійної безпеки / Ольга Віговська // Психологія професійної безпеки особистості : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – С. 115-117.

9. Віговська О. Конструктивне самозбереження особистості: позиції інтерпретації та дослідження / Ольга Віговська // Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології: матеріали II міжнар. наук.-практ. интерн.-конф. за заг. ред. Л. В. Засекиної, А. В. Кульчицької. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2015. – С. 46-48.

10. Віговська О. О. Соціальне здоров'я та конструктивне самозбереження особистості / О. О. Віговська // Особистість у сучасному світі : матеріали III Всеукр. психол. конгресу з міжнародною участю. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2014. – С. 114-117.

11. Віговська О. О. Самозбереження особистості: діяльнісні детермінанти розвитку / О. О. Віговська // Діяльнісно-поведінкові фактори життєздатності людини : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / відповід. ред. Хомуленко Т. Б. – Харків : ХНПУ ім. Г. Сковороди, 2014. – С. 27-29.

12. Віговська О. О. Я-концепція і професійна самореалізація особистості / О. О. Віговська // Технології роботи психолога в організації : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та мол. вчених / ред. рада : Карамушка Л. М., Вірна Ж. П. [та ін.]. – Запоріжжя : ЗНУ, 2014. – С. 9-10.

13. Віговська О. О. Психологічні особливості інстинктивного самозбереження жінок з різним соціальним статусом / О. О. Віговська // Социально-педагогическая и медико-психологическая поддержка развития личности в онтогенезе : сб. мат. междунар. науч.-практ. конф. / под ред. И. Е. Валитовой. – Брест : БрГУ имени А.С. Пушкина, 2016. – С. 34-38.

14. Віговська О. О. Задоволеність від життя: ознаки психологічного благополуччя та особистісної зрілості / О. О. Віговська. – Особистість у соціальному, віковому та клінічному вимірі сучасного життя : збірник наукових статей / [гол. ред. Ж.П. Вірна]. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – С. 85-90.

15. Віговська О. О. Психологічне благополуччя як визначальний критерій самозбереження особистості / О. О. Віговська // Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології: матеріали III міжнар. наук.-практ. интерн.-конф. за заг. ред. Л. В. Засекиної, А. В. Кульчицької. – Луцьк : ПП Іванюк В.П., 2016. – С. 8-10.

16. Віговська О. О. Жіноча-его-ідентичність у зрілому віці / О. О. Віговська // Сучасна особистість: психологічні межі, життєвий шлях, самореалізація: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. / за ред. канд. психол. н. Овчаренко О. В. – Черкаси: Черкаський нац. ун-т імені Богдана Хмельницького, 2016. – С. 8-11.

АНОТАЦІЇ

Віговська О. О. Якість життя як умова конструктивного самозбереження особистості. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології. – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2016.

У дисертаційній роботі обґрунтовано психологічні аспекти якості життя як умови конструктивного самозбереження у соціально-психологічному просторі самореалізації жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини». Конкретизовано понятійно-аксіологічний зміст феномену самозбереження та розроблено концептуальну модель конструктивного самозбереження особистості. Поглиблено наукові уявлення про якість життя як визначальну умову конструктивного самозбереження жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини», що супроводжується особливостями їхньої соціально-психологічної адаптації та специфічністю особистісної самореалізації, системний взаємозв'язок між якими забезпечує зміст особистісної зрілості.

За результатами емпіричного дослідження з'ясовано відмінності в якості життя за конструктивними ознаками диспозиції самозбереження жінок, диференційованих за критерієм «здоров'я дитини», засобом експлікації емпіричних референтів (модальність активності, адаптивна життєва стратегія, конструкція «образу світу») та виокремлення актуальної і емерджентної зон розвитку здоров'я і становлення здорової особистості.

Ключові слова: якість життя, конструктивне самозбереження, соціально-психологічна самореалізація, особистісна безпека, жінки, диференційовані за критерієм «здоров'я дитини».

Виговская О. А. Качество жизни как условие конструктивного самосохранения личности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата психологических наук по специальности 19.00.01 – общая психология, история психологии. – Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки, Луцк, 2016.

В диссертационной работе обосновано психологические аспекты качества жизни как условия конструктивного самосохранения в социально-психологическом пространстве самореализации женщин, дифференцированных по критерию «здоровье ребенка». Конкретизировано понятійно-

аксиологическое содержание феномена самосохранения и разработана концептуальная модель конструктивного самосохранения личности.

Психологический анализ структурно-функционального содержания предложенной модели составляет основу определения уровня личностного здоровья через обеспечение безопасности собственного «Я» и действенной самореализации в повседневном существовании; социального здоровья через обеспечение безопасности других и окружающей действительности и действенной самореализации в социальных связях; и становления здоровой личности через обеспечение безопасности психологической компетентности и действенной самореализации в личностном росте. Конкретизированы понимание конструктивного самосохранения личности как интегративного образования личности, которое обеспечивает личностную безопасность в отношении «Я», других и окружающей действительности, психологической компетентности и определяет меру реализуемости полноценного функционирования личности через самореализацию в повседневном существовании, социальных связях и личностном росте.

Углубленно научные представления о качестве жизни как определяющем условии конструктивного самосохранения женщин, дифференцированных по критерию «здоровье ребенка», что сопровождается особенностями их социально-психологической адаптации и специфичностью личностной самореализации, системная взаимосвязь между которыми, обеспечивает содержание личностной зрелости.

По результатам эмпирического исследования выяснено различия качества жизни в конструктивных признаках диспозиции самосохранения женщин, дифференцированных по критерию «здоровье ребенка» посредством экспликации эмпирических референтов (модальность активности, адаптивная жизненная стратегия, конструкция «образа мира»): у женщин, которые воспитывают детей с особыми потребностями, эксплицированы эмпирические референты – ориентация на состояние, стратегия аллопсихической жизненной адаптации и репродуктивная (стереотипная) стратегия конструирования «образа жизни», которые находят проявление в актуальной зоне (границы сфер личностного и социального здоровья) развития здоровья и становления здоровой личности; а у женщин, воспитывающих здоровых детей – ориентация на результат, стратегия аутопластической жизненной адаптации и продуктивная (творческая) стратегия конструирования «образа жизни», которые охватывают эмерджентную зону (границы сферы здоровой личности) развития здоровья и становления здоровой личности.

Диссертационная работа имеет практическое значение в использовании психологами-консультантами полученных результатов в качестве параметров возможной психокоррекционной работы с женщинами, которые воспитывают

детей с особенными потребностями, а также определяет перспективы дальнейших разработок сбалансированных исследований конкретной симптоматической диагностики качества жизни в конструктивных признаках самосохранения этих женщин с учетом их социального статуса, социокультурного развития и гендерных моделей поведения через соответствующую семантическую реконструкцию их личностных смыслов в презентации качества жизни.

Ключевые слова: качество жизни, конструктивное самосохранение, социально-психологическая самореализация, личностная безопасность, женщины, дифференцированные по критерию «здоровье ребенка».

Vihovska O.O. Quality of life as a condition of constructive self-preservation of a personality. – Manuscript.

Dissertation for obtaining scientific degree of candidate of psychological sciences in specialty 19.00.01 - General Psychology, History of Psychology. – Lesya Ukrainka Eastern National University, Lutsk, 2016.

In dissertation paper the psychological aspects of quality of life as a condition of constructive self-preservation in a social and psychological space of women's self-realization differentiated by the criterion "child's health" have been grounded. Conceptual and axiological content of the phenomenon of self-preservation has been concretized and conceptual model of constructive self-preservation of a personality has been developed. Scientific understanding of quality of life as a defining condition of constructive self-preservation of women differentiated by the criterion "child's health" has been extended, that is accompanied by peculiarities of their social and psychological adaptation and specificity of a personality self-realization, which systemic interrelation provides the content of personality maturity. By the results of empirical research clarified the differences in quality of life in constructive features of women's self-preservation disposition differentiated by the criterion of "child's health" by means of explication of empirical referents (modality of activity, adaptive life strategy, "world image" construction) and singling out of actual and emergent zones of health development and healthy personality becoming.

Keywords: quality of life, constructive self-preservation, social and psychological self-realization, personality safety, women, differentiated by the criterion "child's health".

Підписано до друку 08.11.2016 р. Формат 60х84 1/16. Папір офсетний.
Друк на різнографі. Обсяг 0,9 ум. друк. арк. 0,9 обл.-вид. арк.
Наклад 100 пр. Зам. 404. Виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Винниченка, 14, тел. (0332) 29-90-65).
Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.